

Cyklus: Evanjeliá očami autorov

Alexander Bolotnikov

2. časť: Hviezda z Východu

Pokračujeme v cykle prednášok Evanjeliá očami autorov. Neznáme detaily zo známych evanjelijných príbehov. Evanjeliá v ich pravom historicko-kultúrnom kontexte.

Dnes budeme pokračovať v ešte jednom príbehu, ktorý súvisí s narodením Ježiša, zobrazenom na Botticelliho obraze, o ktorom sme hovorili na minulej prednáške. To, čo vidíme na tomto obraze, je zaznamenané v evanjeliu od Matúša.

Príbeh, ktorý má v starokresťanskej tradícii taký rozprávkový podtext. Téma hviezdy, to je vždy niečo mystické a rozprávkové. Žiaľ, nielen na úrovni detskej rozprávky, ale na úrovni bájok pre dospelých, kedy do chrámu Kristovho narodenia na Námestí jasličiek v Betleheme prichádzajú tisíce a tisíce pútnikov nato, aby zostúpili do krypty starého kostola postaveného v starokresťanskej gotickej dobe a aby tam dolu pobožkali takúto hviezdu.

Ale aký bol skutočný cieľ evanjelistu Matúša, keď zobrazuje narodenie Ježiša pomocou takých postáv ako sú mágovia alebo mudrci a pomocou hviezdy? Toto všetko nám pripomína zázračnú rozprávku. Avšak v názve našej témy znie ešte jeden fascinujúci moment: židovský príbeh narodenia.

Aby sme úplne pochopili to, čo je napísané v evanjeliu Matúša, poviem vám ho. Znie takto: Keď sa náš otec Abrahám narodil Terachovi v Chaldejskom Úre, tak sa na nebi objavila veľká hviezda, ktorá pohltila všetky okolité hviezdy. Vtedy prišli mudrci k Babylonskému kráľovi Nimródovi a povedali mu: "Narodil sa Terachovi syn, ktorého bude nasledovať celý svet." A tak sa kráľ veľmi preľakol a poslal svojich sluhov, aby buď novorodenca odkúpili za veľa peňazí alebo ho zabili spolu s jeho otcom Terachom.

Táto história, ktorá je zapísaná v židovskom Midraši, veľmi nápadne pripomína históriu narodenia Ježiša zapísanú v evanjeliu Matúša. Je to zhoda okolností? Mne osobne sa vidí, že podoba nie je náhodná.

Podme však pekne po poriadku. Tento príbeh o narodení Abraháma sa nazýva v židovskej tradícii "haggada", čo znamená "príbeh" a samozrejme, že nie je biblická. Ale rabíni veľmi často používali príbehy nato, aby objasnili texty Biblie, ktoré sú nezrozumiteľné, kde nevedeli vysvetliť daný text, na tzv. "biele miesta".

Táto haggada nám vysvetľuje nám text Písma v 1.knihe Mojžišovej 11,31: *"Vtedy vzal Terach svojho syna Abráma a vnuka Lóta, syna Háránovho, i svoju nevestu Sáraraj, ženu svojho syna Abráma, a vyšli spolu z Chaldejského Úru..."*.

No a tu si rabíni kladú otázku: Prečo Terach vychádza z Chaldejského Úru? A práve tento príbeh objasňuje príčinu. Keďže čerstvo narodenému Abrahámovi išlo o život, preto bolo treba utekať z Chaldejského Úru. Tu vidíme určitú paralelu v tom, keď bol Ježišov život ohrozený, lebo Herodes chcel zabiť dieťaťko a ako jeho rodičia jeho utekali z Betlehema. Takže, sú to náhodné okolnosti alebo nie?

Tento tradičný židovský príbeh o Abrahámovi v Biblii nenájdeme, ale pomáha nám pochopiť dve dôležité veci.

Po prvé: Tento príbeh nám pomáha pochopiť podrobnosti Ježišovho narodenia z uhla pohľadu dátumu jeho narodenia.

V predchádzajúcej prednáške sme si už hovorili, že Ježiš sa nemohol narodiť 25. decembra a toto dnes priznávajú všetci vedci - teológovia, historici a archeológovia. Mnohí sa zhodujú v tom, že Ježiš sa narodil po sviatku stánkov, ako to bolo povedané v predchádzajúcej prednáške. Vieme aj to, (podľa opisu Lukášovho evanjelia) ako prišli pastieri - Leviti a uvideli dieťaťko v jaskyni v jaslách, kde iné ovce rodili baránkov. Táto udalosť sa uskutočnila hneď po sviatku stánkov (Sukkót), pretože Jozef a Mária sa chystali odísť do Betlehema po ukončení sviatkov, ktoré strávili v Jeruzaleme.

Evanjelium Matúša nám opisuje udalosti, ktoré sa odohrávajú trochu neskôr. Opisuje sa tu, že do Jeruzalema prišli mudrci z Východu. Slovo "z Východu" je často spomínaný výraz v Biblii v súvislosti s miestom narodenia Abraháma, ide o Chaldejský Úr v Mezopotámii. Títo mudrci prišli, pretože ich priviedla nejaká hviezda, o ktorej oni rozprávajú kráľovi Herodesovi.

A v evanjeliu Matúša v 2. kapitole je napísané, že *"keď to počul kráľ Herodes, predesil sa a s ním celý Jeruzalem."* Kde je problém? Prečo sa kráľ Herodes a celý Jeruzalem preľakol?

Pretože posledný, ôsmy deň sviatku Sukkót bol súčasne prvým dňom, keď sa v židovských synagógach začína nový ročný cyklus čítania Tóry. Tóra je podľa židovskej tradície rozdelená na týždenné kapitoly, čím sa odlišuje od nášho delenia v Biblii. Teda, 1. kniha Mojžišova až po 5. knihu Mojžišovu sa číta celý rok v týždenných kapitolách.

Zaujímavé je, že podľa Nehemiáša 8. kapitoly, keď sa prečíta príslušný úryvok z Tóry, vedľa stoja ľudia, ktorí interpretujú tento úryvok. No a my sme už hovorili, že tento príbeh o narodení Abraháma je interpretáciou, ktorú rabíni dávajú k 1. knihe Mojžišovej 11,31.

V každoročnom cykle čítania Tóry je táto kapitola druhá. Prvá týždenná kapitola "Berešit" (Na počiatku) je v 1. knihe Mojžišovej od 1. kapitoly po 6. kapitolu. Druhá týždenná kapitola o Noem (názov: Noach) je v 1. knihe Mojžišovej od 6. kapitoly, 8. verša a končí sa 11. kapitolou, 31. veršom.

Teda, môžeme predpokladať, že v tú sobotu, keď sa čítajú tieto kapitoly, rabíni veľmi často používajú túto haggadu, aby mohli vo svojej kázni rozprávať o slávnom narodení Abraháma. To nám hovorí o tom, že príbeh narodenia Abraháma sa fakticky čítal na druhú

sobotu po poslednom dni sviatku stánkov (Sukkót). A my vidíme, že nie náhodou sa z toho celý Jeruzalem preľakol.

Predstavte si, v synagógach sa rozpráva o hviezde a zrazu sa v sobotný večer objavujú mudrci, ktorí hovoria, že ich priviedla hviezda, ktorá akože zvestuje o narodení Kráľa Judského, Božieho Pomazaného.

Samozrejme si viete predstaviť tento šok, osobitne v tom kontexte, že kráľ Herodes nebol Židom. Podľa historických záznamov Jozefa Flavia Herodes bol Edómeec, zástupca Ríma. Preto je Herodes zjavne nelegitímnym kráľom v očiach židovského národa. Preto židovský národ očakáva Mesiáša, Syna Dávidovho z domu Dávidovho, ktorý by bol v ich očiach legitímnym panovníkom.

Niet pochýb, že v očiach Herodesa je návšteva mudrcov, ktorí prichádzajú "od Východu", kde sa nachádza Partské kráľovstvo, najväčší nepriateľ Ríma, obrovské nebezpečenstvo.

No a čo bolo ďalej, poznáme. Tu vzniká otázka: "Prečo? Načo Boh vytvoril takú situáciu, ktorá tak silno pripomína históriu narodenia Abraháma?" Načo sú Bohu potrebné tieto paralely? Samozrejme, že tieto paralely nie sú náhodné.

Obráťme pozornosť na pokračovanie témy v 3. kapitole evanjelia Matúša. Na rozdiel od Lukáša, ktorý nám opisuje detstvo a mládenecké roky Ježiša, Matúš hneď po opise narodenia Ježiša a toho, ako Ježiš je nútený s rodičmi utekať do Egypta, pristupuje k opisu nasledujúcej epizódy: je to príbeh Jána Krstiteľa.

Bratranec Ježiša je prorokom, ktorý ohlasuje príchod Spasiteľa, Mesiáša prichádzajúceho na tento svet. Preto Ján žije za Jordánom a podľa knihy proroka Izaiáša 40. kapitoly, on je tým hlasom, ktorý volá všetkých do púšte urovnať si cestu k Hospodinovi.

Ľud tomu rozumie. Ľud rozumie, čo je to stretnutie s Hospodinom. Pretože v židovskej tradícii sa stretnutie s Hospodinom odohráva vždy v chráme, kde sa nachádza Sláva Božia nad cherubínmi. A keď prichádza pozvanie na púšti si urovnať cestu k Bohu, ľud ide do púšte, pretože vedia, že sa skôr či neskôr naplní proroctvo Izaiáša napísané v 40. kapitole.

A ľud tiež vie, ako treba byť pripravený na stretnutie s Hospodinom. Je potrebné vykonať očistenie cestou ponorenia sa do vody, v hebrejčine je to "tvila". Čo Ján aj robí. Prichádzajú k nemu a krstia sa.

V ruštine slovo "krstiť sa" plne neodráža ani grécky, ani hebrejský zmysel tohto slova, ktoré znamená "úplné ponorenie sa do vody".

No je zaujímavé, čo je napísané v Matúšovi 3,6: "*Vyznávali svoje hriechy a dávali sa mu krstiť v rieke Jordán.*" Teda, tento moment nie len rituálnym umývaním, ale je aj duchovným vyznávaním hriechov, ktoré tu opisuje evanjelista Matúš.

Ján tu však vidí aj saducejov a farizejov, ktorí prišli k nemu sa pokrstiť. *"Keď videl, že aj mnohí farizeji a saduceji prichádzajú k nemu na krst, povedal im: "Hadie plemeno, kto vám ukázal, ako uniknúť budúcej hnevu!? 8 Prinášajte teda ovocie hodné pokánia!"* (Matúš 3,7-8). V čom je tu problém?

My vieme málo o saducejskom učení, ale o farizejskom učení, na ktorom je položený základ súčasného rabínskeho judaizmu, vieme mnoho.

Tak napríklad z Mišny, čo je zbierka nábožensko-právnych ustanovení rabínskeho judaizmu. Mišna existovala len v ústnom podaní a zapísaná bola len koncom 2. storočia nášho letopočtu. No tradícia, ktorá je zapísaná v Mišne, existovala, o čom nám svedčia evanjelisti Matúš a Marek. V evanjeliu Matúša v 15. kapitole je zaznamenané, že existuje tradícia starcov, podanie starších.

V Mišne existuje traktát nazvaný "Sanhedrin" o činnosti sanhedrinu, kde je napísané: "Každý Izraelita má účasť na večnom živote." Toto je zaujímavý text, ktorý fakticky rúca tradičnú kresťanskú predstavu o Židoch, ktorí sa podľa tejto predstavy snažia dosiahnuť spasenie výlučne skutkami. Tu však vidíme opak vo farizejskom učení.

V súčasnom judaizme sa ľudia zúčastňujú rituálov iba preto, aby človek bol súčasťou židovskej komunity a pretože inak jednoducho nemôžu žiť. No keď sa človek narodí ako Žid, nemá problém so spasením.

Vo všeobecnosti sa otázka spasenia v judaizme chápe inak ako v kresťanstve. Judaizmus je náboženstvo, ktoré sa zaoberá skôr otázkou: "Čo treba robiť, keď som Žid?" A otázka: "Prečo?" je druhoradá. Lebo myšlienka o tom, že keď si sa už narodil ako Žid, tak je u teba všetko normálne v tom, že budeš mať večný život, sa berie ako úplná samozrejmosť.

Zaujímavé je aj to, že v rabínskom judaizme vôbec pojem "hriech" ako taký zmizol, bez ohľadu nato, že v Tóre existujú minimálne 4 termíny, ktoré označujú pojem "hriech". Taktiež je v Tóre veľmi konkrétne opísaný rituál (3. kniha Mojžišova 4. kapitola), ktorý hovorí o tom, že ak človek v neznalosti prestúpil Božie prikázanie, tak je vinný a musí priniesť obeť za hriech. V rabínskom judaizme sa všetky tieto pojmy jednoducho vymazávajú.

Samozrejme, čiastočne to súvisí aj s tým, a my budeme ešte o tom hovoriť, že rabínsky judaizmus sa objavuje v dobe, keď sa chrámová služba a kňazstvo nachádzajú v úpadku.

No na druhej strane, rabínsky judaizmus zavádza úplne iné pojmy. Namiesto tradičných slov ako "chatta", "ášam", "ávon", čo sú hebrejské slová označujúce hriech, vinu a nepravosť, s ktorými sa stretávame v Tóre, sa v rabínskom judaizme v staro hebrejčine v Mišne objavuje aramejské slovo "chov", čo znamená "dlh".

A Mišna na rozdiel od Tóry používa dva výrazy: "chajjav" a "patur". "Patur" znamená "splnil" teda napr. úloha je zadaná a splnená. A "chajjav" znamená, že "ty musíš niečo urobiť". Teda rabínsky judaizmus prakticky úplne vyčiaruje pojem "hriechu" ako stavu, kedy sa človek nachádza vo vzbure proti Bohu.

Preto tu Ján hovorí farizejom: "*Prinášajte teda ovocie hodné pokánia!*" (Matúš 3,8). Chápanie "pokánia", v staro hebrejčine "tešuva", pochádza z hebrejského slova "šuv", čo znamená "obrátiť sa o 180 stupňov". No opäť sa tento pojem nevmetí do žiadnych rámcov, ktoré existujú v rabínskom judaizme. Ak máš nejaký dlh a ty ten dlh zaplatíš, vôbec sa nedá hovoriť o žiadnej zmene života. Práve toto je tá príčina, prečo Ján nepustil farizejov ku krstu.

No ďalej Ján hovorí: "*A nemyslite, že si môžete povedať: Ved' máme otca Abraháma!*" (Matúš 3,9). Pričom pokánie je tu k Abrahámovi. Čo to vlastne znamená?

V Midraši, kde sú zozbierané židovské príbehy, ako sme už hovorili, je to akýsi súbor kázní, ktoré rabíni hovorili v synagóge, je napísaná takáto myšlienka: "10 pokolení bolo pred Noem a 10 pokolení bolo po Noem. Každé z týchto pokolení žalo plody Božieho hnevu, pokiaľ neprišiel Abrahám a nezabezpečil Božiu výsadu pre všetkých svojich potomkov".

Toto presvedčenie o tom, že každý Žid má miesto vo "večnom živote", sa v rabínskom judaizme sústreďuje hlavne na Abraháma. Teda, že Abrahám vo svojej spravodlivosti zabezpečuje spasenie všetkým ostatným. Toto je problém, ktorý predstavuje jeden z hlavných konfliktov v evanjeliách. V našich ďalších prednáškach ešte budeme hovoriť o konfliktoch v evanjeliách, no táto myšlienka o úlohe Abraháma v spasení je veľmi vážnym konfliktom.

V evanjeliu od Jána v 8. kapitole sa Ježiš sporí so svojimi oponentmi a končí svoj spor nasledujúcou vetou: "*Veru, veru, hovorím vám: Prv ako bol Abrahám, Ja Som.*" (Ján 8,58). V staro hebrejčine "ehje" sa prekladá ako grécke "ego eimi", čo je fakticky presná asociácia s Božím menom.

To je dôvod, prečo Hospodin používa tento príbeh s hviezdou, ktorá visí nad Betlehemom. Aby bolo ľuďom, ktorí veľmi dobre poznajú históriu narodenia Abraháma, bolo jasné a je to narážka nato, že teraz opäť prebieha narodenie.

Narodenie Toho, za ktorým pôjde celý vesmír. Toho, kto je väčší ako Abrahám. Lebo Ten, Kto sa narodil pod hviezdou, o ktorej hovorí sám Bileám, tiež prorok z Chaldejského Úru, ktorý povedal: "*Vyjde hviezda z Jákoba, povstane žezlo z Izraela...*" (4. kniha Mojžišova 24,17)

Je zjavné, že Ten, Kto sa narodí pod touto hviezdou, bol dávno, dávno pred Abrahámom. A iba On, kto je väčší ako Abrahám, môže dať možnosť spasenia od hriechu. Nie spasenie od nejakého dlhu, ale spasenie od nášho stavu rozdelenia medzi nami a Bohom.

Preložené a natitulkované so súhlasom rádiotelecentra Hlas nádeje.